

11. Андреев А.В. Основы региональной экономики [Текст]: учебное пособие / А.В. Андреев, Л.М. Борисова, Э. В. Плучевская – М.: КноРус, 2007. – С. 54.

12. Гордеев О.И. Теоретические и прикладные аспекты укрепления экономического потенциала развития промышленности в условиях современной рыночной экономики [Текст] / О.И. Гордеев // Региональные проблемы преобразования экономики, 2004. – №1. – С. 21.

13. Иванова Н.В. Инфраструктурный развитие региона в контексте модернезаційної парадигми [Текст] [Електрон. ресурс] – режим доступу: <http://vlp.com.ua/node/8623/>

14. Альбитер Л.М. Оценка экономического потенциала промышленных комплексов и выбор направления развития их производственной инфраструктуры [Текст] / Л.М. Альбитер // Вопросы экономики и права, 2011. – №3. – С. 87–90.

УДК 338.242.4

М.С. ОНУФРИК,

к.е.н., вчений секретар Науково-дослідного інституту фінансового права

Фінансово-економічні передумови утвердження України як держави добробуту

У статті досліджено фінансово-економічні передумови утвердження України як держави добробуту. Проаналізовано зарубіжний досвід, висновки експертів і науковців за темою дослідження. Автором статті запропоновано перелік фінансово-економічних ознак держави добробуту та зроблено висновок щодо необхідних умов віднесення України до категорії таких держав.

Ключові слова: держава добробуту, соціальна держава, Європейська соціальна модель, економічна нерівність, добробут населення.

В статье исследованы финансово-экономические предпосылки утверждения Украины как государства благосостояния. Проанализирован зарубежный опыт, выводы экспертов и ученых по теме исследования. Автором статьи предложен перечень финансово-экономических признаков государства благосостояния и сделан вывод о необходимых условиях отнесения Украины к категории таких государств.

Ключевые слова: государство благосостояния, социальное государство, Европейская социальная модель, экономическое неравенство, благосостояние населения.

The article examines the financial and economic conditions of the establishment of Ukraine as a welfare state. Foreign experience, opinions of experts and scholars on the study are analyzed. The author of the article offers a list of financial and economic characteristics of the welfare state and leads reasoned conclusions of the necessary conditions for inclusion of Ukraine in the category of such states.

Keywords: welfare state, social state, the European social model, economic inequality, population welfare.

Постановка проблеми. Здійснюючи управління економікою, кожна держава повинна обрати стратегію свого розвитку та послідовно і цілеспрямовано здійснювати заходи, спрямовані на досягнення поставленої мети. Найвищою

цінністю в Україні визнано людину, перед якою держава має обов'язок щодо справедливого розподілу суспільного багатства, створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав тощо. Це твердження впливає з норми Конституції України: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава».

Економічну природу соціальної держави найповніше розкриває категорія «держава добробуту» – концепція державного управління, в якій держава відіграє основну роль у захисті та розвитку економічного й соціального благополуччя своїх громадян. Вона оснований на принципах рівних можливостей, справедливого розподілу багатства і відповідальності суспільства за тих, хто не може самостійно забезпечити собі мінімальні умови для гідного життя [18, с. 128].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В Україні дослідженню сутності, ознакам та особливостям становлення держави добробуту (соціальної держави) приділили увагу у своїх наукових працях В. Воротін, О. Головащенко, О. Длугопольський, Н. Мудролюбов, О. Панкевич, О. Пищуліна, Д. Покришка, А. Чернега, В. Яценко та інші.

Водночас серед сучасних дослідників бракує єдності поглядів щодо оцінки ролі держави добробуту, чіткої класифікації її ознак. Вирішення цих питань, зокрема, дозволить визначити, наскільки держава досягла головної мети держави добробуту, іншими словами, чи забезпечує вона мінімум реального доходу і соціальну інтеграцію на кожному етапі життя всім верствам населення.

Метою статті є визначення переліку фінансово-економічних ознак держави добробуту та встановлення на їхній основі належності України до такої категорії держав. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: аналіз зарубіжного досвіду організації соціального захисту; дослідження позицій науковців щодо віднесення України до соціальної держави; формування переліку ознак держави добробуту; аналіз зовнішніх та внутрішніх фінансо-

во–економічних передумов утвердження України як держави добробуту.

Виклад основного матеріалу. Національні системи соціального захисту в європейських країнах значно відрізняються за ступенем участі держави в їх організації та фінансуванні, за способом формування соціального бюджету та його розподілу, за ступенем охоплення населення, за якістю і обсягом послуг і допомог, що надаються. Виокремлюють чотири моделі організації соціального захисту: корпоративну, або консервативну (Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург), соціал–демократичну, скандинавську (Швеція, Данія, а також Фінляндія), англосаксонську, або бевіриджіанську (Велика Британія, Ірландія), та південноєвропейську, або латинську (Греція, Португалія, Іспанія, Південь Італії) [7].

У процесі інтеграції в межах Євросоюзу сформульовано європейську соціальну модель, головними ознаками якої є: високий рівень соціальної захищеності, бо значна частка валового внутрішнього продукту використовується на соціальні потреби; різні проблеми, які виникають у соціальній сфері, включаючи трудові відносини, екологію, пенсійне забезпечення тощо, розв'язуються методом соціального діалогу партнерів за активної участі незалежних експертів; у соціальній сфері поряд із державними організаціями та профспілками в національному масштабі, у регіонах і на місцях діють численні некомерційні організації (благодійні, професійні, громадські та інші), що виступають як колективні представники громадянського суспільства.

На думку окремих науковців, останнім часом спостерігається усвідомлення необхідності у вдосконаленні наявних моделей соціальної держави на національному рівні [5, с. 13]. Прихильники цього підходу пропонують перейти від політики так званих соціальних витрат до політики соціальних інвестицій, тобто збільшити фінансування і спонукати людей до здійснення в разі потреби можливих перекваліфікаційних заходів замість виплати компенсацій тим, хто не має трудових прибутків.

Зарубіжні науковці вважають проведення межі між інвестиціями і витратами доцільним, оскільки воно засвідчує, що держава загального добробуту має займатися не лише наданням пільг, а й інвестиціями в людський і соціальний капітал [3, с. 196]. Цієї позиції щодо сучасної демократичної держави додержуються і вітчизняні теоретики права, вважаючи, що вона є модернізованим варіантом держави добробуту, на яку покладено креативну роль у суспільному розвитку. Для такої моделі використовується назва «держава соціальних інвестицій»; вона «латає дірки», пом'якшує суспільну нерівність, відкриває нові можливості для заохочення ініціативи й творчості особистості [2, с. 35].

Зміна поглядів на роль соціальної держави полягає в тому, що на противагу патерналістським функціям держави на перший план висуваються нові завдання – навчання, професійна підготовка й орієнтація населення на участь у продуктивній праці, що, з одного боку, ідеально вписується в

неоліберальні концепції самопомогги й підвищення конкурентоспроможності всього суспільства, а з іншого – має досить людиноцентричний вигляд, тому що відповідає завданням розвитку людського потенціалу.

В Україні у процесі реформ фактично було реалізовано модель «державний корпоративізм ринкової орієнтації», яка характеризується радикальним перерозподілом економічної влади між панівними кланами, члени яких наближені або безпосередньо пов'язані з управлінською елітою [5, с. 14]. За умов існування такої моделі соціальні цілі й орієнтири держави реалізуються лише з метою забезпечення мінімальних потреб населення. Проте така соціально–економічна модель у разі слабкості центральної влади приречена втратити стабільність через інфляцію і стагнацію [2, с. 37]. На думку, зокрема, А.П. Чернеги, в Україні склалася не соціально орієнтована модель ринкової економіки, а так званий олігархічний капіталізм, орієнтований на задоволення економічних інтересів насамперед великого капіталу [17]. Щодо розбудови соціальної держави в Україні, то вчений підкреслює, що впродовж тривалого періоду реформ фактична пріоритетність надавалася головним чином трансформації економічних інститутів, у той час як цілям побудови адекватних інституційним змінам системи соціального розвитку, важелів підвищення рівня і якості життя громадян не приділялося необхідної уваги. Соціальна сфера розглядалася як вторинна, похідна від економічної, та як така, що обтяжує економіку. Внаслідок цього підходу з самого початку реформ 90–х років економічні та соціальні процеси увійшли в гостре взаємне протистояння.

У Посланні до українського народу «Не люди для реформ, а реформи для людей» Президент України Віктор Янукович наголосив, що бідність і злидні стали головною проблемою незалежності. Майже 30% наших громадян перебувають за межею бідності. Особливо гостро це відчуває старше покоління (ветерани, пенсіонери). Неефективна держава, яка відірвалася від людей, перетворилася на бюрократичну машину, що піклується лише про інтереси чиновництва [6].

Директор програм соціально–економічної безпеки Міжнародної організації праці Гай Стендинг наприкінці 90–х років ХХ ст. писав стосовно України: «...країна, мільйони громадян якої стали маргіналами, може лише з великою наляжкою бути названа такою, що має умови для довгострокового соціального й економічного розвитку... зараз слід припинити удавати, що реформи були добре спроектовані, або проведені, або ж, що вони не були проведені зовсім» [16]. Такий вектор розвитку суперечить самій сутності соціальної держави, визначеній Конституцією України, і радикально гальмує подальше просування країни шляхом соціально–економічного прогресу, європейської інтеграції та зміцнення її глобальної конкурентоспроможності.

Таким чином, існують розбіжності між декларативним і реальним статусом України щодо віднесення її до держави добробуту (соціальної держави). Наблизитися до з'ясування

істини в цьому питанні можна шляхом виокремлення ознак держави добробуту. Найбільш ґрунтовно намагався це реалізувати науковець О.В. Длугопольський, який вважає, що державу добробуту характеризують такі ознаки [8, с. 262]:

- значні масштаби перерозподілу ВВП через бюджетну систему;
- соціальний характер видаткової частини бюджетів (фінансування інвестицій у людський капітал (освіта, охорона здоров'я), соціальну компенсацію з безробіття та низьких доходів);
- велике значення зовнішньої торгівлі (25?50% обсягу ВВП);
- формування бюджетних доходів переважно за рахунок прогресивного прибуткового оподаткування фізичних осіб;
- бюджетне субсидування окремих галузей промисловості та сільськогосподарського виробництва.

Більш детально розглянемо наведені вище ознаки з метою встановлення їх реалістичності (табл. 1).

Як видно з табл. 1, за масштабами перерозподілу ВВП через бюджетну систему Україна не поступається провідним державам світу. Проте для нашої держави такий показник є загрозливим. На думку экс-заступника міністра фінансів, доктора економічних наук О. Савченка, «чим менший рівень перерозподілу, тим вищі темпи економічного зростання, менший рівень корупції та тіньової економіки, менше потрібно державних запозичень, менше – державних чиновників, більше – працівників!» [13].

Щодо соціального характеру видаткової частини бюджету, то Україна теж витрачає вагомую частину ресурсів на охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту, соціальний захист і соціальне забезпечення тощо. Проте варто наголосити, що у структурі доходів населення (табл. 2) питома вага заробітної плати в сукупності доходів майже не змінюється – є сталою, проте невеликою. Компенсуючи ситуацію неадекватної заробітної плати, держава намагається її виправити шляхом надання різноманітних соціальних пільг та допомог, частка яких лише на декілька пунктів нижча, ніж заробітна плата.

Така ситуація є загрозливою для економіки України, адже, з одного боку, фізичні особи не здатні самостійно забезпечити себе фінансовими ресурсами для задоволення основних життєвих потреб у зв'язку з низькою заробітною платою і несприятливим умовами у країні для здійснення підприємницької діяльності, а з іншого – населення втрачає стимули до праці.

Повертаючись до табл. 1, відзначимо, що в Україні не може йти мови про обсяг зовнішньої торгівлі у структурі ВВП, оскільки впродовж досліджуваного періоду сальдо (різниця між експортом та імпортом) є від'ємним.

Щодо здійснення державою бюджетного субсидування окремих галузей промисловості, то воно, безумовно, відбувається, проте стверджувати про його економічну доцільність чи достатність не можемо, оскільки здійснюється воно без належного економічного обґрунтування. Відомо також, що в Україні з 2004 року запроваджена пропорційна система оподаткування доходів фізичних осіб з єдиною ставкою 15% (з 01.01.2004 по 31.12.2006 – 13%).

Підсумовуючи наведене вище, можна зробити такі висновки: по-перше, перелік наведених ознак потребує доопрацювання; по-друге, Україна за ознаками, запропонованими О. Длугопольським, не є державою добробуту чи соціальною державою, що підтверджується і експертними оцінками інших науковців.

На нашу думку, з метою реального, а не декларативного утвердження України як держави добробуту необхідно забезпечити досягнення належного рівня окремих фінансово-економічних показників рівня життя населення, які ми і пропонуємо вважати ознаками держави добробуту:

1. ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності – це показник, який дає можливість адекватно оцінити та порівнювати стан української економіки з урахуванням чисельності населення. За даними ООН, у 2012 році ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності в Україні становив \$6428 [9]. За методологією цієї організації даний розмір показника свідчить про середній рівень людського розвитку (для інформації: до високого рівня людського розвитку належать країни, які мають ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності від \$11 501, дуже високого – \$33 391). Таким чином, однією з ознак належності України до держав добробуту має стати досягнення нею високого рівня ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності.

Таблиця 1. Показники економічного становища України

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
Перерозподіл ВВП через бюджетну систему, %	31,4	29,9	29,1	30,3	31,6
Частка видаткової частини бюджету, що йде на соціальні цілі, %	56,6	62,0	53,5	55,9	60,7
Сальдо зовнішньої торгівлі, \$ млн.	-17 710	-4 815	-7 958	-12 764	-13 776

Таблиця 2. Структура доходів населення України (2008–2012), %*

	2008	2009	2010	2011	2012
Доходи – усього	100	100	100	100	100
у тому числі:					
заробітна плата	43,3	40,8	40,8	41,7	42,2
прибуток та змішаний дохід	15,5	14,5	14,5	15,9	15,1
доходи від власності (одержані)	3,4	3,9	6,2	5,4	5,3
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	37,8	40,8	38,5	37,0	37,4

* Джерело: Державна служба статистики України.

2. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян (НМДГ) – це законодавчо визначена частина доходу (заробітку), що повністю звільняється від стягнення податку. НМДГ у всіх розвинених країнах світу є одним із найважливіших показників установа соціально справедливої системи оподаткування. Інша справа, що в Україні сам розмір неоподаткованого мінімуму (17 грн.) давно втратив свою актуальність і використовується лише у питаннях щодо визначення розміру штрафів, пені тощо. На думку В. Загорського [10, с. 271], відсутність економічно обґрунтованого поняття «неоподатковуваний мінімум доходів громадян» свідчить про порушення не тільки фінансових інтересів фізичних осіб, а й елементарних прав особи на забезпечення власного фізичного існування. А це, своєю чергою, суперечить ст. 1, 27, 43 і 48 Конституції України. Тому владі у найближчій перспективі потрібно переглянути своє ставлення до неоподаткованого мінімуму доходів громадян і забезпечити його функціонування.

З огляду на прогресивний зарубіжний досвід і в контексті встановлення соціально справедливої системи оподаткування розмір НМДГ має дорівнювати прожитковому мінімуму, розмір якого на сьогодні (1108 грн.) також далекий від реалій. За незалежними від уряду підрахунками профспілок, відповідно до справжніх нинішніх цін в Україні на товари та послуги прожитковий мінімум становить не менше 3900 грн. [12]. Проте у випадку порівняння неоподаткованого мінімуму з реальним прожитковим мінімумом понад 90% найманих працівників узагалі не будуть сплачувати податок на доходи фізичних осіб, що стане крахом для місцевого самоврядування, тому в цьому питанні потрібно прийняти виважене і адекватне рішення на користь і малозабезпечених верств населення, і держави в цілому.

3. Прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб. Про повернення прогресивної шкали ПДФО представники державних структур, бізнесу та науковці почали говорити і дискутувати вже давно, буквально відразу після зміни прогресивної ставки податку на пропорційну. У всьому світі прогресивна шкала оподаткування є одним із найдієвіших інструментів забезпечення справедливості в оподаткуванні, де багаті платять більше. Варто зазначити, що в Україні частково відбулося повернення до прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб із запровадженням з 1 січня 2011 року 17% ставки для доходів, що перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати.

4. Процентні ставки за кредитами. Як відомо, в Європі малий і середній бізнес є основою економіки, становлячи 50–60% ВВП. Однак в Україні підприємці стикаються з перешкодами зробити свій внесок у місцеву економіку. У нашій країні на малий і середній бізнес припадає лише близько 10–15% ВВП, оскільки підприємцям нелегко розвиватися через високі процентні ставки і проблеми отримання початкового капіталу. Голова Всеукраїнської асоціації малого та середнього бізнесу О. Продан говорить, що процентні ставки на кредитування малого бізнесу є нереальними [4].

Експерт зазначає, що процентні ставки у зарубіжних країнах становлять лише 4–9% у межах програм стимуляції місцевої економіки. Також порівняно з іншими країнами світу Україна одна з країн, в якій найвища вартість іпотечних кредитів відносно доходів домогосподарств [1]. Таким чином, встановлення адекватного розміру процентних ставок за кредитами як для фізичних осіб, так і для фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності сприятиме добробуту населення і держави в цілому.

5. Середня здатність до заощадження (СЗЗ) – це один із психологічних факторів, що визначають бажання і наявність у населення можливості зберігати, накопичувати, а в подальшому – інвестувати фінансові ресурси. Як відомо, заощадження є основним каталізатором стимулювання економічного розвитку в державі і зростання добробуту населення, оскільки вони спрямовуються на інвестиції в економіку. Тому стимулювання населення до заощаджень є одним із найважливіших завдань держави.

СЗЗ ми визначаємо як відношення суми витрат громадян на нагромадження нефінансових активів і приріст фінансових активів до доходів населення (згідно з даними статистичної звітності). За попередніми підрахунками, у 2012 році цей показник становив 0,07 (0,1 і 0,15 у 2011 і 2010 роках відповідно). Таким чином, ми можемо спостерігати тенденцію до зниження СЗЗ, що свідчить про збідніння населення і витрачання його доходів здебільшого на споживання. Вважаємо, що показник СЗЗ в Україні має бути не менший 0,2 з метою віднесення її до держави добробуту.

6. Коефіцієнт Джині – це показник, що відображає економічну нерівність у країні. Ми переконані, що економічна нерівність населення в Україні зумовлюється вагомою диференціацією рівня його доходів, яка в нашій державі існує в таких вимірах:

- 1) диференціація за видами економічної діяльності;
- 2) регіональна диференціація;
- 3) професійна диференціація;
- 4) диференціація в розрізі форм власності;
- 5) диференціація залежно від місця проживання (місто – село);
- 6) диференціація за статтю (чоловік – жінка).

За останніми статистичними даними Світового банку, в Україні коефіцієнт Джині становить 0,26 [19], що свідчить про високу рівність доходів українців (для прикладу, показники даного коефіцієнта для інших країн становлять: Словенія – 0,24, Франція – 0,29, США – 0,38). Цей факт є достатньо спірним і є відображенням неадекватної статистичної інформації в Україні, спотвореної наявністю загрозливих масштабів тіньової економіки.

7. Рівень тіньової економіки. За оцінками Світового банку, Україна має найбільший неформальний сектор, який сягає приблизно 50% офіційного ВВП, що значно ускладнює «діагностування» економіки. Внаслідок цього можуть бути завищені рівні основних змінних ВВП – таких як урядові витрати і роз-

мір фінансового сектору [15]. За розрахунками західних фахівців, критичним для країни є щорічний обіг у сфері тіньового сектору на рівні 15–35% ВВП. Якщо обіг тіньового бізнесу перевищує 30% ВВП, а кількість працюючих на нього – 40% ВВП зайнятих, економіка втрачає керованість [14, с. 185]. За даними Державної служби зайнятості, із загальної кількості зайнятого населення віком 15–70 років у першому півріччі 2012 року майже чверть були зайняті в неформальному секторі економіки – 4,5 млн. осіб [6]. Тому вважаємо, що необхідною умовою здобуття Україною статусу держави добробуту є скорочення рівня тіньової економіки принаймні до 15%.

Варто відзначити, що на сьогодні процес наближення України до держави добробуту ускладнюється кількома чинниками: необхідністю в подоланні наслідків світової фінансової кризи 2008–2009 років та попередженні нових загроз; міжнародними зобов'язаннями у межах надання МВФ кредитів; складним соціально-економічним становищем у державі (значний рівень тінізації економічних процесів, корупція, зростання темпів розриву між найбагатшими і найбіднішими тощо).

З метою подолання всіх названих вище явищ влада взяла курс на фіскальну консолідацію, яка передбачає здійснення жорстких заходів у сфері державних фінансів з метою скорочення державного дефіциту та покращення боргової політики. Таку стратегію стабілізації економічної ситуації успішно впроваджують провідні країни світу, і вони вже суттєво покращили своє соціально-економічне становище за окремими показниками.

Одними з найдієвіших та найпопулярніших інструментів фіскальної консолідації, які використовуються у провідних країнах світу, є: зниження державних витрат, зокрема на апарат державного управління; замороження зарплат і пенсій державних службовців; підвищення ставок податків; скорочення пільг. Упровадження всіх названих вище інструментів фіскальної консолідації в Україні потребує детального вивчення та адаптації до вітчизняних реалій. На нашу думку, з огляду на рівень життя населення ці заходи є недостатньо обдуманими і ризикованими, адже більшість з них опосередковано впливають, а іноді і суперечать політиці досягнення держави добробуту в Україні.

Незважаючи на те що функція соціального захисту державою своїх громадян є пріоритетною, беззаперечним є той факт, що без налагодженої роботи реального сектору економіки, без відпрацювання реальних стимулів та зацікавленості громадян у створенні суспільного продукту (а не очікуванні соціального захисту) не може йти мова навіть про наявність простого відтворення в економіці держави.

Висновки

Статус України як соціальної держави, або держави добробуту, офіційно закріплений у Конституції України. Проте, проаналізувавши основні теоретичні засади (поняття, критерії, види, моделі, ознаки держави добробуту), особливості соціальної політики у розвинених країнах світу та наукові дослідження у цій сфері провідних закордонних та вітчизняних фахівців, вва-

жаємо, що даний статус є здебільшого декларативний. Ця позиція також підтверджується результатами аналізу багатьох фінансово-економічних показників достатності фінансування соціальної сфери, масштабами перерозподілу ВВП через бюджетну систему; сальдо зовнішньої торгівлі та особливостями прибуткового оподаткування фізичних осіб.

Ми пропонуємо перелік фінансово-економічних ознак держави добробуту та достатній рівень їх досягнення з метою віднесення України до такої держави: ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб; процентні ставки за кредитами; середня здатність до заощадження; коефіцієнт Джині; рівень тіньової економіки.

З урахуванням складності швидкої й повноцінної реалізації ознак соціальної держави в суспільстві, що перебуває у стані розбудови демократичної та правової держави, ринкової економіки, можемо стверджувати, що позитивного значення набуває вже сам факт прагнення держави набути ознак соціальної. Ось чому, на нашу думку, сьогодні в Україні більш коректно вести мову про соціально орієнтовану державу, а не державу добробуту.

Список використаних джерел

1. Банкіри: українцям пропонують найдорожчі іпотечні кредити в світі [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/business/_bankiri-ukrajincyam-proponuyut-najdorozhchi-ipotechni-kreditiv-sviti/439556
2. Бульбенюк С. Десятиріччя здійснення системної модернізації в Україні та Росії: досягнення та втрати / С. Бульбенюк // Людина і політика. – 2002. – №1. – С. 33–40.
3. Ванденбрук Ф. Глобалізація, нерівність та соціал-демократія // Європейська соціал-демократія: Трансформація у прогресі / Ф. Ванденбрук; [пер. з англ.], за ред. Р. Куперуса, Й. Кендела. – К.: Основ. цінності, 2001. – 508 с.
4. Високі ставки кредиту ускладнюють життя українському бізнесу [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epochtimes.com.ua/ukraine/economics/visoki-stavki-kreditu-uskladnyuyut-zhittya-ukrayinskomu-biznesu-107968.html>
5. Головащенко О.С. Щодо моделей соціальної держави / О.С. Головащенко // Проблеми законності. – 2009. – №104. – С. 10–15.
6. Державна служба зайнятості [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>
7. Дериглазова Л.В. Закат социальной Европы? [Електрон. ресурс] / Л.В. Дериглазова // Международный альманах «Европа». Вып. 3. Тюмень: Изд-во Тюменского государственного университета, 2003. – Режим доступа: http://www.tempus.isu.ru/learn_mat.html
8. Длугопольський О.В. Роль інституту держави у формуванні концептуальних основ економіки добробуту: теоретико-методологічні підходи / О.В. Длугопольський // Научные труды ДонНТУ. – 2007. – Выпуск 31–1. – С. 257–264. – Серия «Экономическая».

9. Доклад о человеческом развитии 2013. Возвышение Юга: человеческий прогресс в многообразном мире [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_summary_RU.pdf

10. Загорський В.С. Бюджетно-податкова система України: теорія і практика: [монографія] / Загорський В.С. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2006. – 304 с.

11. Не люди для реформ, а реформи для людей. Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу // Урядовий кур'єр. – 2010. – №101. – С. 4.

12. Профспілки назвали реальний прожитковий мінімум – 3900 гривень [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://vgo-los.com.ua/economic/news/5129.html>

13. Савченко О. Макроекономічна політика – слабка ланка реформ [Електронний ресурс] / О. Савченко // Дзеркало тижня. – 2010. – №24. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/makroekonomichna_politika_slabka_lanka_reform.html

14. Соціально-економічний стан країни: наслідки для народу та держави: національна доповідь / [за заг. ред. В.М. Гейця та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

15. Стратегія партнерства з Україною на період 2008–2011 фінансових років: документ Світового банку. Звіт №40716, листопад 2007 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer>

16. /WDSP/IB/2007/11/26/000020439_20071126093916/ Rendered/PDF/40716.pdf

17. Україна як соціальна держава: гасло для політичної конкуренції чи шлях до солідаризації суспільства? / [Пищуліна О.М., Жаліло Я.О., Лавриненко С.І., Покришка Д.С.]; за заг. ред. В.Е. Воротіна. – К.: НІСД, 2009. – С. 4.

18. Чернега А.П. Етапи формування та моделі соціальної держави / А.П. Чернега // Часопис Київського університету права. – 2010. – №4. – С. 37–41.

19. Яценко В. Гендер і «держава загального добробуту» в країнах Західної Європи / В. Яценко // Політичний менеджмент. – 2008. – №3. – С. 128–140.

20. GINI index [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>

*О.П. СКРИПНІЧЕНКО,
к.е.н., доцент, Конотопський інститут Сумського державного університету,
А.С. КОВТУН,
студентка, Конотопський інститут Сумського державного університету*

Творчість і креативність в економіці

У статті розглянуто поняття «творчість» та «креативність». Обґрунтовано їхні ролі в розвитку економіки.

Ключові слова: творчість, креативність, інновації, креативна економіка.

В статье рассмотрены понятия творчества и креативности. Обоснованы их роли в развитии экономики.

Ключевые слова: творчество, креативность, инновации, экономика.

The conception of creativity and creative work are considered. It's significance in economic development is substantiated.

Постановка проблеми. Загально визнано, що завданням керівництва будь-якої фірми є акумуляція творчих можливостей та вивільнення творчого потенціалу співробітників для прискорення економічного розвитку. В економічних публікаціях стверджується, що чим більший творчий потенціал господарського об'єкта, чим кращі умови для реалізації творчості працівника у відтворювальному процесі, чим глибше і ширше система розвитку творчих можливостей людини, тим більш ефективно буде працювати фірма, підприємство, а держава скоріше буде наповнювати бюджет додатковими коштами.

У той же час загально визнано, що не існує єдиної загально визнаної теорії творчості, немає єдиної думки про джере-

ла творчості і креативності, ролі інтелекту, механізмах творчого процесу, ролі у цьому процесі почуттів та мотивацій.

Відомо, що творчість без певних рамок і обмежень може привести до негативних результатів. Творчість проявляється як для створення, так і для руйнування.

Організація виробництва здійснюється по певних правилах. Творчість – відхилення від правил – не повинна заважати сталому, у певний період часу, процесу отримання доходу, який перевищує витрати.

Результати творчої роботи, як правило, комерціалізують не самі творчі особистості, а підприємці. Сьогодні їхня частка серед виробників в Україні мізерна, творчі рішення не мають попиту і часто-густо «кладуться на полку». Одна із причин у тому, що креативне рішення творчої особистості: 1) не має комерційної цінності; 2) підприємець не знає, як його перетворити у прибутковий бізнес. «Ціна ідеям – 10 центов за дюжину. Секрет успіха не стільки в ідеях, скільки в том, як вони преобразуються в прибутковий бізнес» [1].

Визначені обмеження не знімають необхідності шукати найбільш ефективні результати творчої роботи для впровадження у відтворювальний процес. Проблема полягає у відсутності надійного механізму вивільнення творчо-креативного потенціалу, з одного боку, і його інтенсивного нарощування – з іншого.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання розвитку творчої особистості вивчалось та продовжує цікави-